

DR. GELLÉRD JUDIT

NÉBÓ HEGYÉN¹

„Isten ekkor azt mondta: »Ne jöjj közelebb! Oldd le sarudat a lábadról, mert szent föld az a hely, ahol állasz!« ”

„Emlékezz az ősidőkre, gondolj az elmúlt nemzedékek éveire! Kérdezd atyádat, elbeszéli, véneidet, majd elmondják...”

(2Móz 3,5; 5Móz 32,7)

Talán rendhagyó, hogy két textust is Mózes könyveiből választottam. Erős ihlető körülmények készítettek erre. Alig pár héttel ezelőtt a Nébó hegyén álltam – a bibliai moábita nép földjén, a mai Jordániában. Elöttem a mélyben, dúsán zöldellő partok között ott kanyargott a Jordán, messzebb a Galileai tó csillogott, és a szomszéd Hóreb-hegy csúcsán ott fehérlett Áron sírja. Beleremegtem a gondolatba, hogy azon a helyen állok, ahonnan Mózes annak idején – negyven esztendőnyi pusztai vándorlása végén – megpillanthatta az Ígéret Földjét, Kánaánt. Megpillantotta, de bemenni oda már nem adatott meg neki. A Nébó hegyén az Úr magához szólította Mózeset.

Megrendítő élmény, csúcs-pillanat volt ez az én életemben is, és le kellett oldanom saruimat, oly szent volt az a hely.

Mit látott Mózes a Nébó hegyéről?

Nagyjából ugyanazt amit én ma – fizikai értelemben. Lelki szemeivel azonban egész életének, elhívásának, küzdelmeinek végső értelmét, Isten ígéretének megtestesülését látta – a szent földet melyet Isten vándorló népének hazául szánt, de amelynek csupán a küszöbéig engedte őt.

Vajon csalódott volt a nagy próféta? Nem hiszem. Ugyanis nem egyéni ambícióinak trófeáját látta Mózes abban a gyönyörű földben. Ő nem kételkedett Istenben, neki elég volt Isten ígérete, mert hite feltétlen és töretlen volt. Igen, Mózes lelki szemeivel már látta népét az új hazában, jövőépítő népét Isten ölelésében látta virágozni, vallásosan, erényesen, szabadon. Tudta, hogy a húsosfazekak mellett meghíztak volna ugyan a zsidók, de el is puhultak volna. Önazonosságuk már sorvadásnak indult Egyiptomban, s ki tudja, hol lenne ma a választott nép Mózesek, Áronok, Józsuék – próféták – nélkül?

Sokan nézünk le a Nébó-hegyről azóta is prófétai szemmel, és mindenki álmait, vágyait vetíti az Isten, az Ígéret Földjére. Nemrég az immár néhai II. János

¹ Elhangzott a Kolozsvár-belvárosi templomban 2005. augusztus 14-én

Pál pápa zarándokolt erre a helyre, hogy átélje nagy „elődje” csúcs-élményét. És hogy mit látott a táj szépségén túl? Megbékélést látott zsidók és keresztények, keresztények és muzulmánok, zsidók és palesztinok között. Vallási békét látott a gyűlölet vérengzése helyett. Egy új millenniumot álmodott a Szentföldre, és egész szent Földünkre, ahol a világbéke esélyt kap, és a szeretet hazájává, Isten országává válik – és ahol eltűnnek a gyűlölet-övezetek. János Pál is, akárcsak Mózes, hitének bizonyosságával halt meg. Ránk, utódaira hagyományozta ő is álma valóra váltását. Micsoda örökség!

Mert minden próféta kötelezi az utókort. A próféták hangja nem enged minket nyugodni. Álmaikat, jövőképüket valóra váltani – az utókor feladata és kötelessége. Szent szeizmográfot plántált belénk Isten, és ráfigyelni int minket, hogy etikai érzékünk folyton finomodjék, csiszolódjék, És mind nyitottabbakká váljunk a Föld népeinek nagy problémái iránt. Ma már nem élhetünk elszigetelten, a világ gondjai begyűrűznek életünkbe.

E szószék magaslata ma számomra Nébó hegyének csúcsa. Híres unitárius ősök, nagy püspökök és rendületlenül szolgáló lelkészek imáit visszhangozzák még ezek a falak. Kolozsvár volt Dávid Ferenc Nébó-hegye, ahonnan ő beleálmodta Erdély népébe a választott nép minőségét és elhivatottság-tudatát.

Ez a vasárnap több, mint rendes évközi vasárnap, hisz tegnap az unitáriusok világtalálkozóján vettük számba helyünket a világban, felmutatva híven öröközött értékeinket. Nébó hegyén álltunk tegnap is Szejke-fürdön. Mindnyájunkban megfogalmazódott valami, amit a világgal közölni szerettünk volna – és nekem megadatott, hogy e szószékről el is mondhassam. Nem véletlen, hogy Édesapám, dr. Gellérd Imre, 1968-ban, Egyházunk fennállásának 400. évfordulóján elmondott híres beszédének, a Vándorlásainknak a textusát választottam ma. „Emlékeztek meg az ősidőkről; gondoljátok el annyi nemzedék éveit! Apámnak a zsidó nép honfoglalásával vont párhuzama Egyházunk négy évszázadának számadására adott alkalmat – Dávid Ferenc Hóreb-hegyi elhívásától az ötödik század küszöbén a Nébo-hegyi visszapillantásig. A történelmi párhuzamot meg kell látnunk. Isten választott népének partikuláris történetén keresztül egyetemes érvényű kinyilatkoztatást tett, amely így természetesen ránk is érvényes: egyiptomi állapotból jöttünk Kánaán álmát követve.

Mi, unitáriusok is átléptük hit-honfoglalásunk Jordán-folyóját, a tiszta jézusi kereszténység, az őskeresztények hiteles hitének keresésében. Isten nekünk is rendelt Tűzoszlopokat éjjel és nappal, akik négy évszázados vándorlásunkban vezettek. Minőség-központú öntudatunk volt a sziklából fakasztott, megtartó vízünk. Magunkkal hoztuk az Istennel való szövetségünk frigidládáját, benne unitárius értékeinket. Gellérd Imre szavait idézem:

„Hoztuk az egy Istenben való hitünket... Hoztuk az ember-Jézus ösfogalmát, akit követni kell. Hoztuk az emberben való hitünket, ezt a sajátos unitárius humanizmust... Hoztuk a kinyilatkoztatás egyetemességének és folytonosságá-

nak a gondolatát. Hoztuk az ész szerepét és jogát az eszmélkedésben. Hoztuk a világ egységének és egylényegűségének hitét... Hoztuk az emberrel szemben támasztott igényességünket. Mi nem vagyunk kényelmes vallás. Hoztuk a soha nem szűnő reformálás törvényét, a fejlődés eszményét. Hoztuk a tolerancia elvét; és a mechanikus üdvözülés helyébe az üdvözítő jótett értékét. Hoztuk az ontológiai kereszténység fogalma mellé az értékkereszténység eszményét.”

Nébó hegyén állunk minden emlékünnepen. Az út vége és az ígért jövő metszéspontja ez az állapot. Szemünk elé Erdély hegyei és virágos rétjei tárulnak, És a mi Jordán-folyóink: a Nyikó, a Homoród, a Nyárad, a Küküllő, a Maros, a Szamos, az Aranyos... mind nekünk csillognak. Ha tegnap látványosan ünnepeltünk, ma lelkünk mélyén csendesen szegeződnek nekünk a kérdések, amelyek elől nem lehet kitérni: számadásra hív a Nébó-hegyi állapot. Honnan jöttünk, és hova tartunk, kik vagyunk, és kiknek álmodjuk magunkat mint erdélyi magyarok?

Ady sötét szavait parafrázálva és annak ellentmondva, mi igenis utódok vagyunk és boldog ősök, rokonok vagyunk és ismerősök. Erdélyi magyarok vagyunk, unitáriusok.

Mit jelent az egyén és közösség életében a származás, a születés helye, a haza, ahova visszatérni mindenki mindig vágyik? Ez a kérdés sohasem volt égetőbb, mint manapság, amikor a globalizálódás, az Európai Unió Amerikát utánzó és elnemzetietlenítő politikájának még tapsolnunk is kell; manapság, amikor családok csonkulnak meg a külhoni munkavállalások, kivándorlások miatt – még ha azt a hont „anyaországnak” hívják is.

Ha már Izrael példáját idéztük, tegyük fel a kérdést: miért volt oly fontos Mózes népének hont foglalni, hazára találni – az Ő hazájukra –, és azt minden áldozat árán, Isten segítségével elfoglalni és megtartani? Miért küldte Isten Mózeset, népét kiszabadítani Egyiptomból? – hogy aztán évtizedekig vándoroljanak a Sinai-félsziget irtatlan sziklái között, ahol élet alig van, és ahol Isten csodái nélkül odavesztek volna? Ennyire fontos volt a zsidók számára a saját haza, őseik földje – Ábrahám hazája? Igen, ennyire fontos. Önazonosságot hordoz magában az ősök földje. Izraelt Isten ide küldte vissza Mózes vezetésével, és ha fülünk van a hallásra, a Szentírás által Isten mintha nekünk is megparancsolná: térj vissza őseid földjére, ki ne engedd azt kezedből, s ha elvették, ha száműzött az élet, legalább az emlékezés, a lelki töltekezés erejéig térj oda vissza időről időre – még ha csupán imáidban vagy olvasmányaidban is.

Emlékezz az ősidőkről – és emlékeztess gyermekeidet is! El ne vassék soha a család emlékező képessége! Addig vagyunk, amíg történeteink élnek, s ezek történelemmé állnak össze – nem csak tegnap, de ma és holnap is. Addig van nemzeti öntudatunk, amíg a történelmünk nem absztrakt tudomány vagy a múlt fölötti siránkozás, netán üres mellveregetés, hanem húsba-csontba maró, lelkünkben átélt valóság és jövő-álmom, mely jussunkért harcolni, jogsérelmeink idején sikoltani készlet.

Mert mit is kaptunk mi a szülőföldtől? Emberré formálódásunk szent helye Erdély. Itt tanultuk meg azokat az értékeket becsülni, amelyek azóta is életünk iránytűje és mértéke – a ringó bölcső, anyánk ölelő karja és imádkozni tanító ajkai, szülőfalunk vagy -városunk temploma, iskolája, temetője. Erdély formált azzá, akik végeredményben vagyunk: vallásos, munkás, önérzetes, művelt magyar emberekké. Emberekké, akik egymást szeretik és egymásnak megtartói.

Gondolkozzunk csak el azon, micsoda életminőség kiváltsága egy hagyományörző közösséghez testestül-lelkestül hozzátartozni? Az amerikaiaknak például ez a minőség nem adatik meg. Lehet, hogy palotában élnek, három autó között válogatnak, de nincsenek gyökereik, és önazonosságuk sekélyes. Elfelejtették népdalaikat és táncaikat. . Még vallási hovatartozásuk is a maguk választása, és úgy cserélgetik azt is, mint az autóikat. Sőt Istent is nagyüzemi használatra sajátítják ki a magukat keresztényeknek valló, de Isten nevét háborús érdekekre felhasználó és a másságot türelem nélkül eltipró ország-vezetők.

Pedig Isten mindnyájunké, minden népé, minden vallásé. Isten türelmes a mássággal, Isten szereti a sokszínűséget. Évről évre rászodálkozom, hogy talán soha ennyi mezei virágot, ilyen gazdag színekben pompázó mezőket nem láttam, mint mostanában. Mintha Isten ezzel a könnyeket fakasztó szépséggel akarna vigasztalni minket az egyre elboruló, egyre inkább a szürkeséget, a monotóniát ránk erőszakoló világunkban. Nézzétek, emberek, a ti gyönyörködtetésetekre terem a föld ilyen színes virágokat, és ilyen aranyló kalászt! Tűrjétek meg a búzavirágot és a pipacsot a búza között, mert a szépség, a gyönyörködés, az esztétikum úgy kell a léleknek, mint a kenyér a testnek. A kenyér – úrvacsora. A szépség – imádság. Ki ne fohászodna fel, amikor meglát egy vadvirágos rétet: Istenem, milyen szép! Isten nevét vedd ajkadra mindig, amikor szépet láatsz. És lásd meg a szépet!

Mózes búcsúénekében mondja: Emlékezzél meg az ősidőkről; gondoljátok el annyi nemzedék éveit! Kérdezd meg atyádat és megjelenti neked a te véneidet, és megmondják neked! Igen, ez a Mózesnek adott isteni parancs gyűjt össze minket is évről évre a Szejke-fürdőre vagy Csíksomlyóra.

Emlékezés nélkül nincs önazonosság – és nincs jövő-álmom. Álmodhatunk egyéni jólétet, gazdagságot magunknak, de ha annak gyökértelenség az ára, előbb-utóbb a kenyér, sőt a kalács is megkeseredik a szánkban. A valahova-tartozás tudata, a szülőföld örök gravitációja adja azt a belső tartást, amely soha nem enged egyensúlyunkból kibillennünk, és amely megvéd az elhányódástól.

Ötödik könyvében Mózes parancsolta (27:2) „És amely napon átalmész a Jordánon arra a földre, a melyet az Úr, a te Istened ad neked: nagy köveket állíts fel, és meszeld be azokat mésszel!” Ebben az erdélyiek példamutatóak. Hány kopjafa és emlékmű díszelg falvainkban és városainkban! Önazonosságunk, múltunk, ünnepeink készletnek az emlékezés köveit állítanunk. De állítjuk szimbolikusan is! Jellemességünk, kitartó, példamutató munkánk tanúskodik arról,

mit ér a magyar, ha erdélyi. Ezek a mi köveink, amelyet a szülőföld tiszteletére állítunk mindenütt a világban.

Én a szülőföldhöz való viszonyulásom jelképét egy különös indiai fában, a banyánfában leltem fel. Ez a fa messzire nyúló ágaiból erős gyökereket bocsát az anyaföldbe, köröskörül megkapaszkodik, ágai mintegy lehorgonyozzák a fát, hogy védjék és táplálják azt – melyből maguk is tápláltnak.

Erdély ez a fa, s én egyik ága vagyok. Minél erősebben gyökerezem újra a távoli földre, annál erősebb lesz a fa – mely engem is táplál. Én pedig egyszerre több földben is gyökerezhetek. Ez a kettős gyökerezettség aztán mindig a szülőföld szolgálatában tart.

Amíg a nyugati világ háborúban vonaglik, erkölcsében, kultúrájában hanyatlik, addig Erdély az értékek megőrzője marad számunkra – és a világ számára. Az örök folytonosság friss vízű forrása ez a föld. Isten pedig minden időben gondoskodik, hogy népünk kitermelje magából vezetőit. Hóreb-hegyeken hív el Isten férfiakat és nőket, akik Mózesi és Áronjai lesznek népüknek. Prófétákat ébreszt költőkben és művészekben, akik tűzszlopokként vezetnek minket mindig fönnebb, mindig Isten felé, egymáshoz mindig közelebb.

Felébreszti Isten a prófétát bennünk is, utódokban. Mert mind próféták vagyunk, amikor vigyázzuk a közösséget, amelyből vétettünk, amikor vészharangot kondítunk, ha értékeink veszélybe kerülnek. A mi örök hivatásunk álmokat megvalósítani – őseink, nagy példaképeink, vezetőink talán derékba tört álmait. Erről szól a mi életünk. Ha képesek vagyunk ebbe az örök értelemmel gazdag láncba bekapcsolódni és a felnövő nemzedéket is a felelős folytonosság szellemében nevelni, jó magyarok, jó erdélyiek vagyunk. Mert az új nemzedék hódítja majd meg az értékfolytonosság Ígéret-földjét. Mi csak áldást kérünk rájuk, amint Mózes tette. De akárcsak Mózes, a mi feladatunk az új nemzedéket elvezetni a Nébó hegyére és megmutatni nekik az utat.

„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne” – mondta Tamási Áron. Mi pedig hálaadó szavakkal rebejük: Köszönjük Istenünk, hogy nekünk adatott egy ilyen hely, ahol mi mindig, minden körülmények között otthon vagyunk. Köszönjük, hogy ide mindig hazajövünk, itt mindig hazavárnak – a szomszéd faluból és az óceánon túlról is. Köszönjük neked azokat a gyermekkori pajtásokat, akik e nagy családi tűzhelyet őrzik, akik a határt helyettünk is megművelik, akik iskoláinkba és konfirmálni a templomba elküldik gyermekeiket. És add, hogy akik elsodrótunk, megtaláljuk a helyünket és szerepünket szülőföldünk éltetésében, méltóságának megőrzésében.

Köszönjük, hogy hosszú Sinai-pusztai vándorlásunkból megtérve, ma Nébó-hegyi élmény részesei lehettünk. Amint lenézünk, amint szemünk végigpásztázza ezt a gyönyörű földet, tudjuk, hogy ez a mi örök Ígéret-földünk – a mi szent földünk ahol le kell oldanunk saruinkat. Isten szólít meg itt, és beenged minket a

mi Kánaánunkba. Mi pedig „vissza-honfoglaljuk”, az emlékezés oszlopait emeljük mindenütt, prófétákként őrkdünk népünk fölött és továbbálmodjuk jövőjét – imádkozva és érte dolgozva. Ámen.

DIMÉNY ANDRÁS

EMLÉKEINK ÜZENETE¹

„Ő így válaszolt: »Mondom nektek, ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani.«” Lk 19,40

Szolgálati időm egyik régi emléke jut eszembe. Falunk idős Teréz nénije, betelve az étellel, nagy útjára készül: úrvacsorát kívánt venni, özvegyen. „Magamra maradvra sem hagyta öröm nélkül életemet Isten. Megmaradtak az emlékeim.”

Múlt nélkül nincs jövő! Közhely, de ma is igazság. Múltunkat az emlékezés teszi széppé. Nemcsak a jelenünk, a múltunk is velünk van. A székely ember hátranézett, hogy előre tudjon haladni (Tamási). Képesek vagyunk nap mint nap elmenni értékeink mellett anélkül, hogy észrevennénk őket. Az idő kegyetlen. Feledteti az emlékeket. Egyházi értékeink, műemlékeink számbavétele és közlése ma *történelmi* szükségesség. Emlékeink nyilvántartására szükségünk van, hogy azok is tudják majd, mi volt tegnap, akik most kicsinyek, és azok is, akik ezután fognak születni. Órizzen meg minket, mai nemzedéket az Isten attól, hogy beteljesüljön rajtunk a régi átok: „az öregek meghalnak, és a fiatalok felejtenek”. A közös emlékek elfelejtése biztos út egy közösség hanyatlásához, pusztulásához. Léte életerőt, reménységet ad.

A Homoród mentén, a Nyikó és Aranyos tájain, a Hatodon túli részeken, hegyek között meghúzódó unitárius kicsi falvainkban híveink megfogyatkoztak. Az elmagányosodás, az elszórványosodás ma az erdélyi magyarság legnagyobb mindennapi gondja.

„Hetven magyar és hét harang,

Nagyjából ennyi még a mátok” (Lászlóffy Aladár)

Kevesen maradtak, nagy részük hetven év fölötti. De van, aki a templomokat, a temetőket, a hagyományos ünnepeket megőrizzé, és továbbadja. Simogassuk meg őket, mint amikor az anya megsimogatja a gyermekét, ez biztatást és erőforrást jelent, hogy nincsenek magukra hagyva, és velük együtt mi is érezzük, hogy otthon vagyunk.

A régi emlékek történelemmé válnak. Az üldöztetések századaiban városaink többségében templomainkat elvesztettük. Hegyek között meghúzódó kicsi falvak gyermekáldásban gazdag népe a városok felé rajzolta a gyermekeink egy

¹ Elhangzott Vargyason, 2002 májusában